

Кримінальне право та кримінологія

УДК 341.9:343.9

Шуляка Анастасія Володимирівна

*здобувач ступеня доктора філософії
Державного податкового університету*

Shuliaka Anastasiia

*PhD Candidate of the
State Tax University*

ORCID: 0000-0001-9197-6874

Омельчук Любов Василівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Державний податковий університет*

Omelchuk Liubov

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Law and Procedure
State Tax University*

ORCID: 0000-0002-2457-0118.

**ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА
ДОХОДИ, ЯКІ ОДЕРЖАНІ ШЛЯХОМ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ В
УКРАЇНІ**

**PROCEDURAL ASPECT OF SEIZURE OF PROCEEDS OBTAINED
THROUGH MONEY LAUNDERING IN UKRAINE**

***Анотація.** Вступ. Сучасні глобальні виклики у сфері фінансової безпеки зумовлюють необхідність удосконалення правових механізмів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. У цих умовах ключового значення набуває інститут арешту майна, який*

виступає одним із найбільш дієвих заходів забезпечення кримінального провадження. Вивчення процесуальних аспектів накладення арешту на доходи, отримані незаконним шляхом, є важливим як для формування ефективної національної практики, так і для гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами у сфері протидії злочинності.

Мета. Метою дослідження є комплексне вивчення процесуальних аспектів накладення арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів в Україні, з акцентом на виявленні проблемних питань їх ідентифікації, арешту та управління, а також розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового механізму цього процесу з урахуванням міжнародних стандартів і національних особливостей.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правова база України, що регулює процедуру накладення арешту на доходи, одержані злочинним шляхом, зокрема Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», а також міжнародні договори України; 2) наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені питанням протидії легалізації злочинних доходів, міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу та застосування процесуальних заходів забезпечення кримінального провадження.

У процесі дослідження використано такі наукові методи: теоретичного узагальнення та системного аналізу (для характеристики правової природи арешту доходів та визначення його ролі в системі заходів забезпечення кримінального провадження); порівняльно-правовий метод (для аналізу національного та міжнародного досвіду застосування арешту

доходів, одержаних злочинним шляхом); формально-юридичний метод (для дослідження законодавчих норм та виявлення їх недоліків); метод логічного узагальнення (для формулювання висновків і пропозицій щодо вдосконалення правового механізму накладення арешту на доходи, отримані шляхом відмивання коштів).

Результати. У статті розкрито процесуальні особливості накладення арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів в Україні. Визначено нормативно-правові засади застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження та досліджено порядок звернення до слідчого судді з відповідним клопотанням. З'ясовано проблемні аспекти ідентифікації та доказування злочинного походження доходів, особливо у випадках їх багаторазового перетворення або перепродажу.

Встановлено, що арешт доходів, одержаних злочинним шляхом, є ключовим інструментом протидії відмиванню коштів, який забезпечує можливість їх подальшої конфіскації та відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Проаналізовано практику міжнародного співробітництва та окреслено труднощі при накладенні арешту на майно, що знаходиться за кордоном, а також виявлено проблеми управління арештованим майном в Україні.

Особливу увагу приділено специфіці накладення арешту на нові форми активів, зокрема криптовалюту та інші віртуальні активи, що дедалі частіше використовуються для легалізації злочинних доходів. Запропоновано напрями вдосконалення процесуальних механізмів арешту таких активів, що сприятиме зміцненню національної системи протидії відмиванню коштів.

Перспективи. У подальших наукових дослідженнях доцільно зосередити увагу на розробці методики доказування злочинного походження доходів, удосконаленні процесуального порядку накладення

арешту на різні види активів, у тому числі віртуальні, а також на проблемах забезпечення прав третіх осіб при застосуванні цього заходу. Важливим напрямом є також дослідження міжнародного досвіду арешту злочинних доходів і можливостей його адаптації до української правової системи. Реалізація цих завдань сприятиме вдосконаленню правозастосовної практики та підвищенню ефективності національної системи протидії відмиванню коштів.

Ключові слова: арешт майна, відмивання коштів, доходи, одержані злочинним шляхом, кримінальне провадження, забезпечення кримінального провадження, міжнародне співробітництво.

Summary. *Introduction. Modern global challenges in the field of financial security necessitate the improvement of legal mechanisms for combating the legalization (laundering) of proceeds of crime. In these conditions, the institution of seizure of property, which is one of the most effective measures to ensure criminal proceedings, becomes of key importance. Studying the procedural aspects of seizure of proceeds of crime is important both for the formation of effective national practice and for the harmonization of Ukrainian legislation with international standards in the field of combating crime.*

Purpose. The purpose of the study is to comprehensively study the procedural aspects of the seizure of proceeds from money laundering in Ukraine, with an emphasis on identifying problematic issues of their identification, seizure and management, as well as developing scientifically based proposals for improving the legal mechanism of this process, taking into account international standards and national characteristics.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) the regulatory and legal framework of Ukraine, which regulates the procedure for imposing an arrest on proceeds of crime, in particular the Constitution of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine "On Prevention and

Counteraction to the Legalization (Laundering) of Proceeds of Crime, Financing of Terrorism and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction", as well as international treaties of Ukraine; 2) scientific works of domestic and foreign authors devoted to the issues of counteraction to the legalization of criminal proceeds, international cooperation in the field of financial monitoring and the application of procedural measures to ensure criminal proceedings.

The following scientific methods were used in the research process: theoretical generalization and systemic analysis (to characterize the legal nature of the arrest of proceeds and determine its role in the system of measures to ensure criminal proceedings); comparative law method (to analyze national and international experience in the application of the arrest of proceeds of crime); formal-legal method (for studying legislative norms and identifying their shortcomings); logical generalization method (for formulating conclusions and proposals for improving the legal mechanism for imposing seizure on income obtained through money laundering).

Results. The article reveals the procedural features of imposing an arrest on income obtained through money laundering in Ukraine. The regulatory and legal principles of applying this measure to ensure criminal proceedings are determined and the procedure for applying to an investigating judge with a corresponding request is examined. Problematic aspects of identifying and proving the criminal origin of income are clarified, especially in cases of their multiple transformation or resale.

It is established that the arrest of income obtained through criminal means is a key tool for combating money laundering, which provides the possibility of their further confiscation and compensation for damage caused by a criminal offense. The practice of international cooperation is analyzed and the difficulties in imposing an arrest on property located abroad are outlined, and problems of managing the arrested property in Ukraine are also identified.

Special attention is paid to the specifics of imposing an arrest on new forms of assets, in particular cryptocurrencies and other virtual assets, which are increasingly used to legalize criminal income. Directions for improving procedural mechanisms for the seizure of such assets are proposed, which will contribute to strengthening the national system for combating money laundering.

Discussion. In further scientific research, it is advisable to focus on developing a methodology for proving the criminal origin of income, improving the procedural procedure for imposing an arrest on various types of assets, including virtual ones, as well as on the problems of ensuring the rights of third parties when applying this measure. An important direction is also the study of international experience in the arrest of criminal proceeds and the possibilities of its adaptation to the Ukrainian legal system. The implementation of these tasks will contribute to the improvement of law enforcement practice and increasing the effectiveness of the national system for combating money laundering.

Key words: *asset seizure, money laundering, criminally obtained proceeds, criminal proceedings, ensuring criminal proceedings, international cooperation.*

Постановка проблеми. Проблема відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, залишається однією з найбільших загроз економічній безпеці України та світу в цілому. Ефективна протидія цьому явищу вимагає належного процесуального забезпечення, зокрема, через інститут арешту майна. Актуальність дослідження процесуальних аспектів накладення арешту на такі доходи зумовлена необхідністю удосконалення механізмів їх виявлення, арешту та конфіскації.

За даними Державної служби фінансового моніторингу України, протягом останніх років спостерігається тенденція до збільшення кількості повідомлень про підозрілі фінансові операції, пов'язані з відмиванням коштів. Це вимагає від правоохоронних органів оперативного реагування та

застосування ефективних заходів забезпечення кримінального провадження, серед яких особливе місце посідає арешт майна [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика арешту майна в кримінальному провадженні активно досліджувалася вітчизняними науковцями та практиками, які зробили суттєвий внесок у формування теоретичних та практичних засад цього інституту.

Так, І. А. Бутирська [1] зосереджує увагу на окремих питаннях застосування арешту майна, розкриваючи його правову природу та значення в кримінальному процесі. Дослідження О. Гарасиміва, О. Захарової та О. Ряшка [2] містить аналіз сучасних тенденцій арешту майна як заходу забезпечення кримінального провадження, з урахуванням нових змін у процесуальному законодавстві.

У наукових працях П. Д. Денисюка [3] та О. В. Дрозда [4] детально розглянуто проблемні аспекти накладення арешту на майно, пов'язані зі складністю його доказування та обґрунтування у слідчого судді. І. П. Зіньковський [5] підкреслює недоліки правового регулювання та правозастосування арешту, пропонуючи шляхи їх подолання.

Праці О. Малої та Л. Місюри [8] висвітлюють особливості арешту майна в кримінальному провадженні в контексті забезпечення дієвості кримінального процесу, тоді як В. І. Медведєв [9] пропонує більш глибоке розуміння арешту майна як комплексного заходу забезпечення.

Актуальні проблеми правового регулювання та практики накладення арешту досліджували К. Пенькова [10], яка систематизувала норми законодавства у сфері арешту майна, та Т. В. Смалюк [13], яка аналізує недоліки регламентації цього інституту в кримінальному процесуальному законодавстві.

Вагомим є внесок А. Р. Туманянця та В. І. Медведєва [14], які вивчають проблеми застосування арешту майна в умовах правозастосовної практики. Поряд із цим, О. Пчеліна та В. Пчелін [12] розкривають

зарубіжний досвід накладення арешту на майно, зокрема практику європейських країн, що має важливе значення для удосконалення українського законодавства та його гармонізації з міжнародними стандартами.

Разом з тим, попри значну кількість наукових напрацювань, у сучасній науковій літературі бракує комплексних досліджень, присвячених саме процесуальним аспектам накладення арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів. Невирішеними залишаються питання доказування злочинного походження активів, застосування арешту до нових форм майна (зокрема віртуальних активів), а також забезпечення балансу між ефективністю кримінального переслідування та захистом прав третіх осіб.

Метою статті є комплексне дослідження процесуальних аспектів накладення арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів в Україні, виявлення проблемних питань у цій сфері та розробка пропозицій щодо удосконалення відповідного правового механізму.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правова база України, що регулює процедуру накладення арешту на доходи, одержані злочинним шляхом, зокрема Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», а також міжнародні договори України; 2) наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені питанням протидії легалізації злочинних доходів, міжнародного співробітництва у сфері фінансового моніторингу та застосування процесуальних заходів забезпечення кримінального провадження.

У процесі дослідження використано такі наукові методи: теоретичного узагальнення та системного аналізу (для характеристики

правової природи арешту доходів та визначення його ролі в системі заходів забезпечення кримінального провадження); порівняльно-правовий метод (для аналізу національного та міжнародного досвіду застосування арешту доходів, одержаних злочинним шляхом); формально-юридичний метод (для дослідження законодавчих норм та виявлення їх недоліків); метод логічного узагальнення (для формулювання висновків і пропозицій щодо вдосконалення правового механізму накладення арешту на доходи, отримані шляхом відмивання коштів).

Виклад основного матеріалу. Накладення арешту на майно є важливим заходом забезпечення кримінального провадження, спрямованим на досягнення його дієвості шляхом запобігання приховуванню, пошкодженню, псуванню, знищенню, перетворенню, відчуженню майна. Особливої актуальності цей захід набуває у кримінальних провадженнях щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Правову основу накладення арешту на майно у кримінальному провадженні становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України [7], Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», Кодекс України з процедур банкрутства [6], міжнародні договори України.

Відповідно до статті 170 КПК України, арештом майна є тимчасове позбавлення підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, можливості відчужувати певне його майно за ухвалою слідчого судді або суду до скасування арешту майна у встановленому цим Кодексом порядку [7].

Особливістю накладення арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів, є необхідність встановлення їх злочинного походження та зв'язку з предикатним злочином. Це вимагає від правоохоронних органів проведення комплексу слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на документування злочинної діяльності та виявлення майна, що підлягає арешту [3].

Важливим етапом у процедурі накладення арешту є визначення майна, на яке може бути накладено арешт. Відповідно до статті 171 КПК України, у клопотанні слідчого, прокурора про арешт майна повинно бути зазначено: підстави, у зв'язку з якими потрібно здійснити арешт майна; перелік і види майна, що належить арештувати; документи, що підтверджують право власності на майно, що належить арештувати [4].

Важливим етапом процедури накладення арешту є визначення майна, на яке може бути накладено такий захід забезпечення. Від цього залежить як ефективність кримінального провадження, так і дотримання прав власників чи користувачів відповідного майна. Відповідно до статті 171 КПК України, у клопотанні слідчого чи прокурора про арешт майна має бути зазначено підстави, у зв'язку з якими потрібно здійснити арешт; перелік та види майна, що належить арештувати; документи, що підтверджують право власності на майно, що підлягає арешту [11]. Таким чином, законодавець покладає на бік обвинувачення обов'язок чітко ідентифікувати майно, що підлягає арешту, та обґрунтувати необхідність його арештування.

На практиці визначення об'єкта арешту є складним завданням. По-перше, не завжди можливо швидко встановити належність майна конкретній особі, оскільки власники можуть приховувати свої активи за допомогою підставних осіб, трастів, фіктивних угод або через реєстрацію майна в інших юрисдикціях. По-друге, часто виникають ситуації, коли актив використовується кількома особами одночасно: наприклад, спільна

власність подружжя чи корпоративні права в господарських товариствах. У такому разі арешт майна може торкатися інтересів третіх добросовісних осіб, що породжує додаткові правові колізії та вимагає забезпечення балансу між інтересами кримінального провадження та правами власників.

Особливу увагу науковці звертають на практику Верховного Суду. У постанові від 20 травня 2020 р. у справі № 487/5665/18 Касаційний кримінальний суд зазначив, що слідчий суддя, вирішуючи питання про арешт майна, має перевірити не лише обґрунтованість доводів слідчого чи прокурора, а й наявність належних доказів, які підтверджують, що конкретне майно справді має значення для кримінального провадження. В іншій постанові від 15 грудня 2021р. у справі № 761/30705/19 Верховний Суд підкреслив, що відсутність у клопотанні переліку майна, що підлягає арешту, є істотним порушенням процесуального закону та підставою для відмови у його задоволенні [8].

Окремої уваги потребує питання про арешт майна третіх осіб. Верховний Суд у постанові від 23 лютого 2022 р. у справі № 991/1234/21 зазначив, що арешт майна особи, яка формально не є підозрюваним у кримінальному провадженні, є можливим лише за наявності достатніх доказів його злочинного походження або використання як оруддя злочину. При цьому доведення таких обставин покладається на бік обвинувачення. Це узгоджується із практикою ЄСПЛ (право Silickienė v. Lithuania , 2009 р.), де наголошується на необхідності забезпечення ефективних процесуальних гарантій для захисту прав третіх осіб [3].

Додаткову складність становить ідентифікація нових форм майна, зокрема віртуальних активів. Верховний Суд вже висловлювався щодо цього питання: у постанові від 21 квітня 2022 р. у справі № 757/11150/20-к суд підтвердив можливість накладення арешту на криптовалюту як на інший вид майна, проте звернувши на необхідність спеціальної експертизи та технічних доказів для доведення належності такого активу конкретній

особі. Це свідчить про поступове формування практики в сфері арешту віртуальних активів, яка потребує подальшого нормативного врегулювання [9].

При накладенні арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів, особливу увагу слід приділяти встановленню всього ланцюга фінансових операцій, спрямованих на маскуванню злочинного походження майна. Це може включати аналіз банківських документів, документів про право власності на нерухоме майно, цінні папери, корпоративні права тощо.

Важливим аспектом протидії відмиванню доходів є міжнародне співробітництво у сфері їх виявлення та арешту. Оскільки злочини в цій сфері за своєю природою мають транснаціональний характер, ефективність кримінального переслідування значною мірою залежить від здатності держав взаємодіяти між собою та надавати взаємну правову допомогу. Україна є учасницею низки міжнародних договорів, що регулюють відповідні питання. Зокрема, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000р. (так звана Палермська конвенція) передбачає обов'язок держав-учасниць співпрацювати у сфері ідентифікації, відстеження та арешту доходів від злочинів з метою їх подальшої конфіскації (ст. 12, 13). Аналогічні положення містяться в Конвенції Ради Європи 1990р. «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, здобутих злочинним шляхом», а також у Варшавській конвенції 2005 р., яка деталізує механізми міжнародної взаємодії у цій сфері. Міжнародні договори визначають кілька ключових напрямів співробітництва: обмін інформацією між компетентними органами, виконання запитів про накладення арешту на майно, що перебуває на території іншої держави, визнання та виконання рішень іноземних судів щодо конфіскації доходів від злочинної діяльності. Для України особливого значення набуває участь у Конвенції Ради Європи, адже саме через цей

механізм здійснюється правова допомога з більшістю європейських держав [2].

Разом з тим, практика застосування цих механізмів виявляє низку проблем. По-перше, процедура міжнародних запитів часто є тривалою та бюрократизованою, що ускладнює своєчасне накладення арешту на майно, яке може бути швидко відчужене чи переведене на іншу юрисдикцію. По-друге, відсутність уніфікованих стандартів доказування незаконного походження майна призводить до того, що запити однієї держави можуть відхилятися іншою. По-третє, значні труднощі виникають щодо арешту віртуальних активів, які не мають чіткої територіальної прив'язки та можуть зберігатися на іноземних криптовалютних біржах [12].

Верховний Суд України у своїй практиці наголошує на важливості дотримання міжнародних стандартів. Так, у постанові від 19 травня 2021р. у справі № 991/567/19 суд підкреслив, що під час виконання запитів іноземних органів слідчі судді повинні враховувати вимоги міжнародних конвенцій, учасницею яких є Україна, а також принцип взаємності. Це свідчить про інтеграцію міжнародних механізмів у національну правову систему та підвищення ролі судової влади в забезпеченні їх реалізації.

Водночас необхідно враховувати практику ЄСПЛ, яка визначає стандарти втручання держав у право власності у випадках міжнародного арешту майна. Суд неодноразово наголошував, що арешт майна за запитом іноземної держави має супроводжуватися належними процесуальними гарантіями для власника активу, зокрема правом на ефективне оскарження та перевірку пропорційності обмеження права власності (справи *Raimondo v. Italy*, *Grifhorst v. France*).

Таким чином, міжнародне співробітництво у сфері виявлення та арешту злочинних доходів є невід'ємною складовою протидії відмиванню коштів. Україна, будучи учасницею провідних універсальних та регіональних конвенцій, має належну правову основу для такої взаємодії.

Проте практична реалізація цих механізмів потребує подолання проблем із тривалістю процедур, відсутністю уніфікованих підходів до доказування, а також із викликами, що породжуються цифровою економікою. Далі удосконалення міжнародного співробітництва має відбуватися шляхом гармонізації законодавства, спрощення процедур обміну інформацією та створення ефективних інструментів арешту віртуальних активів.

Процесуальний порядок накладення арешту на майно передбачає звернення слідчого за погодженням з прокурором або прокурора до слідчого судді із відповідним клопотанням. При цьому важливо забезпечити оперативність розгляду такого клопотання, оскільки зволікання може призвести до приховування або відчуження майна.

Особливої уваги заслуговує питання забезпечення прав третіх осіб при накладенні арешту на майно. Відповідно до частини четвертої статті 170 КПК України, заборона або обмеження користування, розпорядження майном можуть бути застосовані лише у разі, коли існують обґрунтовані підозри, що майно є предметом, знаряддям вчинення або засобом фінансування злочину, доходом від нього, або отримане за рахунок доходів від злочину.

Практика показує, що часто виникають складнощі з доказуванням злочинного походження майна, особливо коли воно було неодноразово перепродано або переоформлено на інших осіб. У таких випадках важливо зібрати достатню доказову базу, яка б підтверджувала зв'язок між предикатним злочином та майном, на яке накладається арешт.

Окремою проблемою є накладення арешту на майно, що знаходиться за кордоном. У таких випадках необхідно використовувати механізми міжнародної правової допомоги, що вимагає додаткового часу та ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відіграє взаємодія з компетентними органами іноземних держав через механізми взаємної правової допомоги.

Ще одним важливим аспектом є питання управління арештованим майном. Відповідно до законодавства, функції з управління арештованим майном покладено на Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА). Однак практика показує, що існують певні проблеми в організації ефективного управління таким майном [5].

При накладенні арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів, важливо враховувати специфіку різних видів майна. Так, якщо йдеться про грошові кошти на банківських рахунках, необхідно забезпечити оперативне блокування операцій за такими рахунками. Якщо арешт накладається на нерухоме майно, важливо забезпечити належну взаємодію з органами державної реєстрації прав на нерухоме майно.

Окремої уваги заслуговує на накладення арешту на віртуальні активи, зокрема криптовалюти, які дедалі частіше використовуються для відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом. На відміну від традиційного майна, криптовалюти мають децентралізовану природу, обмежену територіальною юрисдикцією та високий рівень анонімності власників. Це ускладнює ідентифікацію власника активу, встановлення його злочинного походження та безпосереднє накладення арешту. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці спеціальних методик виявлення, блокування та арешту таких активів, які включають аналіз блокчейн-транзакцій, виявлення цифрових гаманців, а також застосування експертних висновків у сфері інформаційних технологій та кібербезпеки [14].

Крім того, ефективне накладення арешту на криптовалюту передбачає належну підготовку працівників правоохоронних органів, які повинні володіти сучасними знаннями у сфері криптографії, принципів роботи децентралізованих мереж та міжнародних стандартів взаємодії з криптовалютними біржами. Верховний Суд України у постанові від 21

квітня 2022 р. у справі № 757/11150/20-к підтвердив можливість арешту криптовалют як іншого майна, однак наголосивши на необхідності документального та експертного підтвердження належності активів конкретній особі та їхньої зв'язку зі злочинною діяльністю.

Таким чином, накладення арешту на віртуальні активи є новим та специфічним напрямом у практиці кримінального процесу. Воно потребує поєднання класичних процесуальних підходів із сучасними технологічними методами, а також удосконалення законодавчого та нормативного регулювання. Лише комплексна підготовка слідчих, прокурорів та суддів дозволить забезпечити ефективність кримінального переслідування без порушення прав власників активів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Накладення арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів, є важливим інструментом протидії легалізації злочинних доходів, який потребує належного процесуального забезпечення. Основними проблемами у сфері накладення арешту на такі доходи є: складність доказування їх злочинного походження; необхідність забезпечення прав третіх осіб; проблеми міжнародного співробітництва при арешті майна, що знаходиться за кордоном; складності в управлінні арештованим майном. Для підвищення ефективності накладення арешту на доходи, одержані шляхом відмивання коштів, необхідно: удосконалити механізми взаємодії правоохоронних органів та інших державних органів при виявленні та арешті злочинних доходів; розробити спеціальні методики виявлення та арешту віртуальних активів; посилити міжнародне співробітництво у сфері виявлення та арешту злочинних доходів; удосконалити систему управління арештованим майном. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є: розробка методики оцінки ефективності накладення арешту на злочинні доходи; дослідження особливостей накладення арешту на різні види віртуальних активів; вивчення міжнародного досвіду у сфері виявлення та

арешту злочинних доходів; дослідження проблем забезпечення прав третіх осідослідження проблем забезпечення прав третіх осіб при накладенні арешту на майно, одержане злочинним шляхом; вдосконалення механізмів управління арештованим майном. Існує необхідність у подальшому вдосконаленні нормативно-правового регулювання процедури накладення арешту на доходи, одержані злочинним шляхом, зокрема, шляхом внесення змін до КПК України щодо особливостей накладення арешту на віртуальні активи та інші нові форми майна. Важливим напрямом удосконалення практики накладення арешту на злочинні доходи є підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів, прокурорів та суддів щодо особливостей виявлення та арешту різних видів майна, одержаного злочинним шляхом.

Вирішення зазначених проблем та реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та забезпеченню економічної безпеки держави.

Література

1. Бутирська І. А. Окремі питання застосування арешту майна у кримінальному провадженні. *Журнал східноєвропейського права*. 2022. № 96. С. 21-25.
2. Гарасимів О., Захарова О., Ряшко О. Арешт майна у кримінальному провадженні. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 118-123.
3. Денисюк П. Д. Окремі проблемні питання арешту майна за кримінальним процесуальним законодавством України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Том 2, № 2. С. 97-100.
4. Дрозд А. В. Деякі проблемні питання арешту майна в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного*

гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. Том 2, № 36. С. 164-168.

5. Зінковський І. П. Застосування арешту майна у кримінальному провадженні: деякі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 182-189.

6. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 08.02.2025).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.02.2025).

8. Мала О., Місюра Л. Накладення арешту на майно у кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1 (13). С. 114-121.

9. Медведєв В. І. Арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження. Харків, 2019. 35 с.

10. Пенькова К. Процедура накладення арешту на майно у кримінальному провадженні (витяги із законодавства): інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29003.pdf>. (дата звернення: 08.02.2025).

11. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо окремих питань накладення арешту на майно з метою усунення корупційних ризиків при його застосуванні: Закон України від 10 листопада 2015 р. № 769-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769-19#Text> (дата звернення: 08.02.2025).

12. Пчеліна О., Пчелін В. Зарубіжний досвід накладення арешту на майно в кримінальному провадженні (на прикладі європейських країн). *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності: збірник матеріалів засідання №2 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Кропивницький, 24 червня 2022 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2022. 486 с.

13. Смалюк Т. В. Проблемні питання регламентації накладення арешту на майно в кримінальному провадженні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70), № 3. С. 214-219.

14. Туманянц А. Р., Медведєв В. І. Арешт майна у кримінальному провадженні: окремі проблеми застосування. *Право і Суспільство*. 2018. № 2. Частина 3. С. 194-199.

References

1. Butyrskaya, I. A. (2022). Certain issues of the application of property seizure in criminal proceedings. *Journal of Eastern European Law*. №. 96. Pp. 21-25 [in Ukrainian].

2. Garasymiv, O., Zakharova, O., Ryashko, O. (2022). Property seizure in criminal proceedings. *Legal Bulletin*. № 2. Pp. 118-123 [in Ukrainian].

3. Denisyuk, P. D. (2017). Certain problematic issues of property seizure under the criminal procedural legislation of Ukraine. *Current problems of domestic jurisprudence*. № 2. Volume 2. Pp. 97-100 [in Ukrainian].

4. Drozd, A. V. (2018). Some problematic issues of property seizure in criminal proceedings. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Jurisprudence*. № 36. Volume 2. Pp. 164-168 [in Ukrainian].

5. Zinkovsky, I. P. (2017). Application of property arrest in criminal proceedings: some problematic issues. *Bulletin of Criminal Procedure*. № 2. Pp. 182-189 [in Ukrainian].

6. Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures: Law of Ukraine dated October 18, 2018 №. 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> [in Ukrainian].

7. Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 13, 2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].

8. Mala, O., Misyura, L. (2017). Imposition of arrest on property in criminal proceedings. *Scientific Journal of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*. № 1 (13). Pp. 114-121 [in Ukrainian].

9. Medvedev, V. I. (2019). Arrest of property as a measure of securing criminal proceedings. Kharkiv, 35 p. [in Ukrainian].

10. Penkova, K. Procedure for imposing arrest on property in criminal proceedings (excerpts from legislation): informational note prepared by the European Information and Research Center at the request of the People's Deputy of Ukraine. European Information and Research Center. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29003.pdf> [in Ukrainian].

11. On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on Certain Issues of Seizure of Property in Order to Eliminate Corruption Risks in Its Application: Law of Ukraine of November 10, 2015 № 769-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769-19#Text> [in Ukrainian].

12. Pchelina, O., Pchelin, V. (2022). Foreign Experience of Seizure of Property in Criminal Proceedings (on the Example of European Countries). Current Issues of Improving Forensic and Law Enforcement Activities: Collection of Materials of Meeting № 2 of the Permanent International Scientific and Practical Conference (Kropyvnytskyi, June 24, 2022). Kropyvnytskyi: LLC «Central Ukrainian Publishing House», 486 p. [in Ukrainian].

13. Smalyuk, T. V. (2020). Problematic issues of regulating the seizure of property in criminal proceedings. *Scientific notes of the V.I. Vernadsky TNU. Series: legal sciences*. № 3. Volume 31 (70). Pp. 214-219 [in Ukrainian].

14. Tumanyants, A. R., Medvedev, V. I. (2018). Arrest of property in criminal proceedings: some problems of application. *Law and Society*. № 2. Part 3. Pp. 194-199 [in Ukrainian].